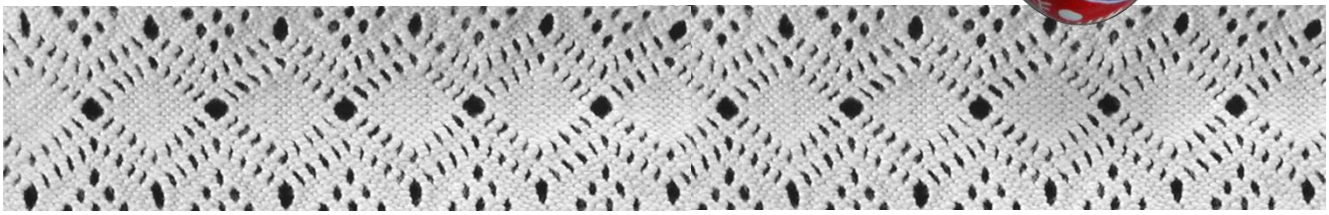




ÉLŐ HAGYOMÁNYOK BÁTÁN



JELÖLÉSI ADATLAP
A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE
TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ

Az örökség-elem neve

Élő hagyományok Bátán
Szóbeli hagyományok és a hagyományos kézművesség ápolása a 21. század elején Bátán

Az érintett közösségek, csoportok, egyének megnevezése

Hagyományápoló alapítványok, egyesületek.

Balladát, mondát, népi imádságot mondó személyek.

A bátai népművészet specialistái: tojásíró-, csipkevarró- és hímzőasszonyok.

A jelölt örökség-elem rövid szöveges leírása

A Szent Vér csodája 15. század elején nagy hírt szerzett a bátai apátságnak, országszerte ismertté tette. Királyok, főurak zarándokoltak Bátára búcsút nyerni. A katolikus lakosság körében a népi vallásosság a Szent Vér emléke mellett mondákat és népi imádságokat is megőrzött. Ez a szellemiség kihatott a társadalmi szokásokra, rítusokra és ünnepi eseményekre valamint a népművészetre, a hagyományos kézműves tevékenységekre is, melyek közül a viaszos tojásírás és a tűcsipke varrás csak a bátai katolikusok körében volt szokásos a Tolnai – Sárköz falvainak népe között.

Báta katolikus népi műveltségének összetevői: vallási hagyomány, jeles napok és rítusok világa, népművészet, hagyományos kézműves tevékenységek, szövegfolklór, népnyelv ma is elevenen élő elemei a közösség kultúrájának. Az évszázadok során felhalmozódott örökség nyomán az itt élők mindig újra fogalmazták a hagyományaikat és erőt merítettek belőle az önazonosságuk megerősítéséhez.

A jelölést beküldő neve: Báta Község Önkormányzata
Képviseli: Huszárné Lukács Rozália Anna polgármester
A jelölés dátuma 2014

Jelölés

Élő hagyományok Bátán
A Szent Vér kultuszhoz kapcsolódó szóbeli hagyományok, és a hagyományos kézművesség ápolása a 21. század elején

Báta közel ezer éves, az egyik legkorábban mezővárosi rangot kapott település. A középkorban a Szent Vér ereklyéről híres temploma búcsújáró hely volt, amely a 16.században a török pusztításának áldozata lett. Csak egy legenda élt tovább a bátai nép ajkán, mely szerint az egyik barát a török közeledtére a közeli barlangban akarta elrejteni az apátság kincseit és a Szent Vért. A törökök azonban észrevették és üldözték a barlang bejáratáig. Ott a barát tüzes kerékké változott és senkit sem engedett közel a szent ereklyéhez. A falu, Fájth Jenő apátplébános vezetésével, az 1939-ben elkészült Szent Vér templommal állított emléket Báta történelmi múltjának. Búcsús zarándoklatok keresik fel e szent helyet ma is. A Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány és a Sárközi Fazekas Hagyományok Ápolása Bátán Alapítvány a római katolikus egyházközséggel összefogva élteti tovább a Szent Vér kultuszt.

A török kivonulása után a falu az ártérben meghúzódott emberekkel népesült újra, kiegészülve a baranyai magyar falvak megmaradt népességével. *„Báta, a Tolna megyei Sárköz leg délibb települése, ahol a Fölső falu megmaradt katolikusnak, szemben az Alsó faluval és a többi négy sárközi faluval, mely még a 16. században a hitújításhoz csatlakozott és reformátussá lett."*[1]Egyed Antal 1829-es összeírása szerint 2143 katolikus, 515 református él a faluban.[2] *„1901-ben találtatott… 4119 lélek. Egyházi czélra az 1897 őszén a rk. Tanító urak által és a családkönyv nyomán eszközölt összeírás és számítás szerint volt: Róm. kath. 3382, ev. ref. 435."*[3]A 2011. évi népszámlálás adatai szerint 1749 fő él Bátán. Közülük 1524 vallotta magát magyar nemzetiségűnek, 1080 római katolikusnak, 103 reformátusvallásúnak.[4] Jelenleg, Decs és Őcsény után, a harmadik legnépesebb település Báta a Tolnai-Sárköz kistáj falvai között.

Zentai János Báta református lakosságát a sárközi csoporthoz, míg a katolikus lakosságát a geresdháti csoporthoz sorolta. Mint írja: a sárköziektől vallásuk, népszokásaik egy részének rendje

[1] ANDRÁSFALVY 1990, 68.
[2] Forrás: CSERNA-KACZIÁN, 1986, 46-49.
[3] Forrás: Hist. P. Báta évszázadai, Báta 1993, 118.
[4] Központi Statisztikai Hivatal 2013, 161. 167.

és egymással való házasságkötésük hiánya választja el. Báta geresdháti népcsoporthoz sorolt, római katolikus vallású, népessége sajátos szellemi örökséget őriz szóbeli hagyományokban és kifejezési formákban, társadalmi szokásokban, rítusokban, ünnepi eseményekben és a hagyományos kézművességben egyaránt. A viselet erősen hasonlít a sárközire, csak kevésbé pompázatos. Alapvető eltérés, a hajviseletben van és abban, hogy az asszonyok a sárköziekkel ellentétben, nem viselnek főkötőt. Fejbekötési módjuk hasonlít a sárközire azzal a különbséggel, hogy a geresdhátiak fejkötőjének csücskében bojt van. Az öltözetet jellemzi még, hogy régi ezüstpénzekből készített nyakéket viseltek, melynek húszas a neve a régebbi ezüsthúszasok után.[5] A viselet jellegzetessége a vászonruhát díszítő csipkevarrás és szálhúzásos, mesterkés fehérhímzés alkalmazása, amely a bátai hagyományos kézművességben napi gyakorlatként az első világháborúig élt még. Balázs Kovács Sándor írja a *Kézművesek, népi iparművészek Tolna megyében*, könyvben, hogy *„a tűzött csipke készítését az egész Sárközben csak Bátán találjuk meg, ott is csak a római katolikus vallásúak használták a kötéses pöndőt."*[6] Dr. Németh Pálné és Dr. K. Csilléry Klára 1988-ban a Tolna megye népi hímzéseiből készített Mintagyűjtemény[7]készítésekor talált még a faluban olyan asszonyt, akinek a számára kelengyébe készült még ilyen pöndő, és talált még, olyant is, aki ismerte a csipkevarrás technikáját és a szálvonásos fehérhímzés készítését is. A vőlegény jegyingjének elejét díszítette a legrégebben ismert és legelterjedtebb szálvonásos (*szávonyázott)* öltésfajta, valamint fonalszámolásos lapos öltés (*mesterke)*. A gazdagon hímzett ingmell a férfiingeken a 19. század elejétől kezdett divatba jönni. Az ingek hímzéssel való díszítése eredetileg csak a jegyingeken volt szokásos. A parasztviseletben néhány ruhadarabnak alkalomhoz kötött, jelölő-kifejező szerepe volt. A házasságkötéskor a menyasszony jegyinget adott a vőlegénynek. Ebben az ingben ment az esküvőre a vőlegény.[8] Bátán a római katolikus vallású férfiak viseletéhez tartozott a hímzett mellrészű jegying.

A 20. század első évtizedében ugyancsak élő hagyomány volt még a viaszos tojásírás és a tojás ajándékozása is. *„A sárközi díszítőművészet sajátos ágaként emlegetik a tojásfestést. Ez csak Bátán volt a katolikusok közt általános, mert a festett húsvéti tojás hozzátartozott elengedhetetlenül a húsvétkor küldött komatálhoz."*[9]Dér Józsefné a népművészet mestere az 1950-es évekb elevenítette fel a viaszos tojásírást. Számtalan tanítványa közül Vörös Mihályné volt az, aki

[5] ZENTAI 1978, 545-546.
[6] BALÁZS KOVÁCS-DELI 1999, 77-78.
[7] NÉMETH 1988.
8 Vö. FLÓRIÁN 1997, 599.
[9] ANDRÁSFALVY 1990, 170.

sokaknak továbbadta ezt a tudományt. Az ő nyomdokain haladva unokája Dr. Lehel Péterné megszerezte a népművészet ifjú mestere címet és a másik tanítvánnyal, Lukács Józsefnével együtt, folyamatosan tanítja, népszerűsíti a mai napig is a hímes tojás készítését.

A Bátai Tájházban jelentős számú, az egyházi élettel, a népi vallásos gyakorlattal kapcsolatos tárgyi emlékanyag, több mint kéttucat kötéses pöndő, fél tucat szálhúzásos fehérhímzéses férfiing, több tucat régi, írott tojás található a gyűjteményben. Szakkör, majd Kézműves Egyesület keretein belül sajátíthatták el a hagyományos kézművességet az érdeklődők. A tojásírás hagyományának ápolására indult útjára tíz évvel ezelőtt a Bátai Tájházért és Népi Kultúráért Közalapítvány szervezésében a Hímestojás Fesztivál és készült el a mintegy 300 darabból álló hímes tojás kiállítás. A fesztivál minden alkalommal színtere a bátai népdalok, néptáncok, a viselet és a kézműves hagyományok bemutatásának.

Báta geresdháti néprajzi csoporthoz tartozó katolikus népessége szigetet alkot a Tolnai-Sárköz református hagyományokat ápoló sárközi néprajzi csoportján belül. Népi vallásosságában több évszádos szellemi örökséget őriz. E szellemi örökségből fakadó szövegfolklór, népnyelv, népművészet és a hagyományos kézműves tevékenységek, ma is elevenen élő elemei a közösség kultúrájának. Báta lakói, napjaink civil társadalmának közösségei: az alapítványok, egyesületek és az egyéni alkotók ezt az örökséget sokféle formában építik be hétköznapjaik és ünnepeik világába.

Az örökség-elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Báta, Tolna és Baranya megye határán, a Dunára lefutó dombvonulat lábánál mintegy 5km hosszan elnyúló zsáktelepülés. Bátaszék és Mohács között az 56. számú főútról közelíthető meg. Szomszédos települései: Pörböly, Alsónyék, Bátaszék, Dunaszekcső és a Duna túlpartján Szeremle és Baja. Keletről a Duna folyam határolja. A község területén találkozik egymással az Alföldhöz tartozó síkság folytatásaként elterülő Tolnai-Sárköz és a Dunántúli-dombsághoz csatlakozó Dél-Baranyai dombság.[10] Tolnától délre itt találkozik legközelebb a magas part a Dunával. A 19. század közepéig, a Sárközt körülölelő folyó, a Sárvíz itt ömlött a folyamba. A Duna és a Sárvíz szögében található, Szekszárdtól délkeletre elterülő nagy árteret nevezték a középkor óta Sárköznek. Báta a Tolnai-Sárköz leg délibb települése. Maga a falu a dombvidék peremén és a dombok közötti völgyekben épült fel, amely a Duna és a Sárvíz által közrefogott síkságon kívül esik. A falu

[10] FORINTOS - WILHELM 1998, 157.

határának nagy része azonban a Sárköz síkján terül el. A középkorban földrajzi fekvésénél fogva jelentős település volt, mivel szárazföldi és vízi utak találkozásánál feküdt, a dunai partszakasza kikötésre alkalmas volt. Vízi úton kapcsolatban volt a Duna és a Sárvíz menti településekkel, révátkelése folytán az Alfölddel, szárazföldi utakon a baranyai falvakkal.

A térség egyik legfőbb természeti értéke a Gemenci-erdő, a Duna-Dráva Nemzeti Park egyik legnagyobb, és, az élővilág sokszínűségét tekintve, az egyik legváltozatosabb tájegysége. A Duna utolsó, nagy, természetes árterei, közé tartozik, Európa egyik legnagyobb természetes ártere, ahol a kiöntések hozták létre a lenyűgöző, unikális ártéri növény és állatvilágot. A Gemenc déli peremén fekvő Báta lakossága számára elsősorban az ártéri gazdálkodás és a halászat jelentette a fő megélhetési forrást a 19. században végbement vízszabályozásokig. A középkorban sokoldalúan és tervszerűen használták az időnként kiáradó Duna vizét különféle csatornák, fokrendszerek segítségével. A halászat, az állattartás, a gyümölcstermesztés, a kertészkedés adott megélhetést az itt lakóknak. Az ártér rengeteg gyékényt, sást és főleg nádat adott, amely értékében az erdőével vetekedett. Az állattartás túlnyomó részét a lótenyésztés jelentette. Ezen kívül jelentős volt még a marha- és sertéstartás, hiszen az egész ártér legelő volt. A gyümölcsösökben főként almát, körtét, szilvát, cseresznyét és meggyet termesztettek. A gyümölcs fontos tápláléknak számított nyersen, főve, aszalva egyaránt.[11]

Az ármentesítések után a földhasználat átalakult. A szántóföldi művelés, az istállózó állattartás térhódítása az ártéri haszonvételeket háttérbe szorította. Az utak, és a vasútvonalak, kiépítésével a révátkelése elveszítette a forgalmát. A falu zsáktelepüléssé vált.
A falu neve valószínűleg török eredetű, jelentése *'sár, mocsár'*, ami nem túl meglepő, tekintve, hogy az itt lakók életmódját, megélhetését mindig is elsősorban a Duna, a Sárvíz és a Báta folyó, valamint a dombvidékről eredő patakok határozták meg.[12]

Az örökségelem a szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját valamint a hagyományos kézművességet képviseli.

Az örökség-elem leírása

[11] Vö. ANDRÁSFALVY 2007.
[12] KÁPOLNÁS (szerk.) 1993. 14.

Turóczi krónikájában olvashatjuk az első híradást a Bátai Szent Vérről. 1415-ben Gara János, kiszabadulván spalatói fogságából, a bátai monostor templomába vitte roppant nehéz bilincseit a Megváltó drága szent vérének dicsőségére, fogadalmának örök emlékére. 1434-ben IV. Jenő pápa oklevelet adott ki, melyben búcsús hellyé nyilvánította a bátai apátság templomát. A szent hely a 16. század folyamán a török pusztítás áldozata lett. Emlékét napjainkban a Szent Vér templom és a Szent Vér búcsú őrzi. A Szent Vér tisztelete kapcsán számos legenda, monda él a mai napig az emberek emlékezetében. Írásos források hiányában ezek a legendák magyarázzák a Szent Vér csodáját, a török előli menekítését. A népi vallásosság, a legendák és mondák mellett, népi imádságokat is megőrzött. A két Boldogasszony[13]ünnepén a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére szentelt Somosi kápolnánál, ősi népi énekek is felhangzanak, többek között, az énekes asszonyok közül hangjával kiemelkedő, Mózes Sándorné Sütő Erzsébet ajkán, akire anyjáról hagyományozódott e tudás. A halottsirató ének sem ment feledésbe. Lukács Józsefné Tamás Veronától eltanulta unokája Huszárné Lukács Rozália Anna és annak leánya Huszár Dóra is.

Krisztus vérét jelképezi, Bálint Sándor kutatásai szerint, a húsvéti tojások piros színe is.[14] A bátai katolikusok körében a húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó népszokás volt a mátkatál küldés, melynek tartozéka a hímes tojás. A másik hagyomány szerint húsvétkor a keresztanya megajándékozta a keresztgyermekét hímes tojással és négy krajcárral. A gyerekek húsvéti mulatsága az volt, hogy a keresztanyjuktól kapott tojásba, mielőtt megették volna, egy krajcárt kellett beverni. Akinek sikerült, azé lett a tojás és a krajcár is. A hímes tojások viaszos technikával készültek. A viaszos tojásírás lényege az, hogy a viasszal megírt területeket nem fogja be a festék. Egymás után több színbe mártva a tojást, és minden színnél megírva kerül egymás fölé a minta. Eredetileg piros esetleg fekete színűek a tojások, fehér és sárga illetve piros díszítéssel. A 20. század derekára kezdett feledésbe menni a hagyomány, s ezzel együtt a tojásírás is. Dér Józsefné Stigler Treszka néni, a Népművészet Mestere mentette meg a feledés homályától és keltette új életre a tojásírást. Hímes tojásaiból egy kosárra való kikerült az 1959-es Brüsszeli Világkiállításra, ahol nagy sikert aratott. A kiállításon bemutatott tojások Ung Ferenc jóvoltából 2013-ban a Bátai Tájház gyűjteményébe kerültek. A Sárközi Népművészeti Szövetkezetben Treszka néni mintái alapján kezdték el készíteni a hímes tojást. A hímes tojás funkciója átalakult, húsvéti ajándéktárggyá, és egyre inkább kereskedelmi cikké vált. A tojásra írt minták jelentése háttérbe szorult, új minták jelentek meg. A jelkészlet íróasszonyonként változott, mégis egészében véve

[13] Nagyboldogasszony napja augusztus 15., Kisasszony napja szeptember 8.
[14] Vö. BÁLINT 1989.

egységes, jellegzetes stílus alakult ki. Treszka néni sokak tanítómestere volt: Huszák Ferencné Czencz Marietta, Farkas Lászlóné, Csankó Jánosné, Vámos Lajosné, Sümegi Mihályné, Farkas Veronika, Bátor Józsefné, Takács Lászlóné, Vörös Mihályné tőle tanulta a tojásírást. Közülük hozzá hasonló tanítómesterré vált Vörös Mihályné Ivánka Terus néni. Több országba eljutottak a munkái és hazánkban is ismerték a nevét, a népművészet mesterének tartották, annak ellenére, hogy e címet nem kaphatta meg, helyette "Király Ilus" díjat kapott. A Budapesti Tavaszi Fesztiválon 1983-ban "Fesztivál díjat," 1987-ben a „Szocialista Kultúráért" díjban részesült. Sokan megfordultak nála a kutató, a hagyományokat gyűjtő emberek: Féja Géza író, Bálint Sándor professzor, Dr. Rónai Béla tanár úr, aki tőle gyűjtötte az egyetlen ismert bátai balladát, a Katica szép leány balladáját.[15] Vörös Mihályné hagyományőrző munkálkodásának köszönhetően, a mai napig sem mentek feledésbe ezek a hagyományok. Tőle tanulta a tojásírást többek között Dr. Lehel Péterné, a népművészet ifjú mestere cím birtokosa valamint Pollinger Györgyné, Rigler Gáborné, Lukács Józsefné, Bosnyák Erika, Balogh Írisz és Balogh Imréné.

Vörös Mihályné tojásfestő emlékére, 80. születésnapján, tartott kézműves nap folytatása a Bátai Tájházban évente megrendezésre kerülő Hímestojás Fesztivál. A tojásírás feleleventése és a kézműves hagyományok ápolása mellett a rendezvényen fellépő Bátai „Sárköz" Néptánc Egyesült, a Bátai Hagyományőrző egyesült és az általános iskola gyermektánccsoportja, a Békalencsék valamint a Bátai Nyugdíjas Egyesület tagjaiból alakult nyugdíjas kórus a bátai népviseletet is bemutatják. A tájház rendezvényein elhangzanak a szóbeli hagyományok is, legendák, mondák, és alkalmanként a Katica szép leány balladája Vörös Mihályné unokájának Dr. Lehel Péternének és dédunokájának Lehel Katának az előadásában.

A Szent Vér búcsúhoz kötődő legenda őrzi a sajátos bátai csipkevarrás eredetét is. *„Perényiné Kanizsai Dorottya nagyon kötődött Bátához. Pici lány kora óta elvitték oda búcsúra. Ott volt egy özvegyasszony, akit nagyon megszeretett Kanizsai Dorottya és el is vitték nevelődajkájának, később ő lett a bizalmasa. Panni néni (Bátai Anna) nagyon ügyes asszony volt, tudott szőni, fonni, hímezni. Ott az udvarházban együtt hímeztek a fiatal nemes kisasszonyokkal. Gondójuk mink, hogy ez ilyen régi lehet, innen valahonnan származhat, és megmaradt innen."*[16] A bátai katolikusok viseletében maradt meg legtovább a fehér ruhát díszítő, a legrégibb időkig visszavezethető, csipkevarrás. *„Ezeket a Bátán „pöndőkötés" néven emlegetett kézimunkákat a néprajzi szakirodalom a „tűzött csipkék" vagy régebbi szóhasználattal a „kötések" közé sorolja […]. A*

[15] RÓNAI 1965.
[16] NÉMETH 1988, 22-23.

bátai alsószoknyák aljába bogozott kötéssel készültek a minták. Nem alkalmaztak színeket, motívumaiban stilizált, geometrikus vonalú, rusztikus hatású, és nem csupán az anyagszélek, összeerősítésére szorítkoztak, hanem 6-10cm széles sávjában változatos mintákat alakítottak ki."[17] Másik jellegzetes díszítő technika a szálhúzásos fehér hímzés, helyi nevén *„szávonya",* a férfi jegyingek elejének és lepedőszélek geometrikus, csipkeszerű díszítménye. Mindig fehér színben alkalmazták. Lényege, hogy az alapanyag szálait a kívánt szélességben kihúzták, és bizonyos rendszer szerint beszőtték. Az ing elején függőlegesen végighúzódó két csipkeszerű sáv között, a nyakon és az ujjak kézelőin mértani formájú, szövésmintára emlékeztető, fehér szálszámolásos lapos hímzéssel tették még gazdagabbá a finom díszítményt. Két Boldogasszony[18]között készült a kelengye, e sajátos öltésformáknak a felhasználásával, egészen az 1920-as évek elejéig. Ezeket a hímzési technikákat Jánosi Jánosné Bocz Erzsébettől sajátította el Vargáné Kovács Veronika sióagárdi hímző, valamint a Bátai Kézműves Egyesület tagjai közül: Takaróné Antal Tímea, Bátainé Balogh Erzsébet, Balogh Imréné, Balogh Tamásné, Borbély Gyuláné, Fazekasné Lukács Veronika, Háder Lajosné valamint Németh Valérné, aki zsűrizett alkotásaival egyre szélesebb körben ismerteti meg ezeket a munkákat.

A szellemi kulturális örökség különböző elemeit, a szóbeli hagyományokat és a hagyományos kézművességet, a közösség mindennapjaiban kisebb egységeken, civil szervezeteken belül, vagy egyénileg gyakorolja. A közösségi eseményeken: helyi fesztiválok, falunapok, népi vallásosság eseményein, együttesen, komplex egészként jelennek meg az élő hagyományok.

Érvelés a nemzeti jegyzékre való felvétel mellett

Báta katolikus lakosságának népi vallásossága olyan ősi elemeket őriz, melyek a török pusztításával szinte kivesztek az országban. E vallási hagyományokat őrző néprajzi csoport szóbeli hagyományait és hagyományos kézművességét, ezt a sajátos, a régmúltban gyökerező, de a mai napig is folytonosan megújuló, élő, mégis kevésbé ismert, örökség-elemet kívánja jelölni a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére, történő felvételre Báta Község Önkormányzata.

A jegyzékbe való felvétel elismeri elődeink munkáját, akik évszázadokon keresztül őrizték és hagyományozták *„anyáról-leányra"* az örökség egy-egy elemét; és megerősíti azokat a

[17] Németh1988, 4., Vö. CSILLÉRY 1991.
[18] Nagyboldogasszony napja augusztus 15., Kisasszony napja szeptember 8.

tevékenységeket, melyek egy fogyatkozó kis közösségben a helyi identitás erősítését, és a hagyományok megtartását és továbbadását szolgálják.

Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések

A Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az örökség-elem megőrzésére

A Bátai Hunyadi János Általános Iskola Dr. Andrásfalvy Bertalan nevével fémjelzett hon- és népismereti helyi tanterve a kilencvenes évek elején került bevezetésre, melynek célja többek között a szülőföldhöz való kötődés kialakítása és erősítése, a múlt és jelen társadalmi, gazdasági rendjének, működésének, művészeti, népművészeti hagyományainak megismerése. Jelenleg a hon- és népismeret oktatása a különböző tantárgyakba beépítve folyik.

Báta Község Önkormányzata az 1990-es évek elején megalapította a Bátai Tájházat, ahol 2004-ben kezdődött el a hagyomány átörökítő munka. A hímzést kedvelők a bátai viseletet díszítő jellegzetes vászonhímzés fajtákat ismerhették meg. Jánosi Jánosné Bocz Erzsébet osztotta meg a több mint öt évtized alatt összegyűlt tapasztalatait, tudását az érdeklődőkkel. A Tájházi Tudástárban[19]is helyet kapott az alkotó műhelymunka. E kézműves foglalkozások során közösséggé kovácsolódott egyének hozták létre a Bátai Kézműves Egyesületet, melynek tagjai közül Németh Valérné zsűrizett fehérhímzései több kiállításon is láthatók voltak már.

Dr. Lehel Péterné tojásfestő 2002-ben nyerte el a Népművészet Ifjú Mestere címet. A Szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeumban több mint húsz év óta kézműves bemutatón ismerteti meg a tojásírást az odalátogatókkal. Németország különböző részein is járt népszerűsíteni a hímes tojást. A Bátai Tájház kézműves műhelyében állandó kiállításon látható a 300 db különböző eredeti bátai motívum alapján elkészített hímes tojása.

Lukács Józsefné és leánya Bosnyák Erika a Tolna Megyei Népművészeti Egyesület tagjai 1982 óta foglalkoznak tojásírással. Munkáik láthatók voltak Szekszárdon, a Megyeházán rendezett kiállításon, valamint a XIII. Országos Népművészeti Kiállításon, Budapesten a Néprajzi Múzeumban, 1999-ben rendezett kiállításokon, 2002 és 2003-ban az Utazás kiállításon valamint az Irány Magyarország turisztikai rendezvényen. Lukács Józsefné az évente megrendezésre kerülő Hímestojás Fesztiválon is minden évben foglalkozást tart az érdeklődőknek.

[19] Tájházi Tudástár. Szerkesztette: Berényi Mariann. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2008.

A Tájházért és Népi Kultúráért Közalapítvány 2003-tól évente megrendezi a Tájházban a Hímestojás Fesztivál, amelyen az örökség-elemek szinte teljes skálája: szóbeli hagyományok és kifejezési formák, előadóművészetek és a hagyományos kézművesség megjelenik.

A Tájházban folyó munkával párhuzamosan hagyományápoló civil szervezetek is alakultak. A Sárközi Fazekas Hagyományok Ápolása és Meghonosítása Bátán Alapítvány és a Római Katolikus Egyházközség összefogásának eredményeként megújult a Somosi kápolna épülete és újra éledt a hagyományos Nagyasszony napi és Kisasszony napi közös imádkozás, éneklés gyakorlata. Az alapítvány a népi imádságok és a népi életmódot bemutató fotók gyűjtésébe kezdett. A Szent Vér templom és a középkori Szent Vér kultusz történetét Sümegi József dolgozta fel. A témáról több írása is megjelent, többek között a „Báta Évszázadai" című emlékkiadványban, valamint a Bátáért Egyesület helytörténeti füzetsorozatának „A középkori bátai apátság és a Szent Vér templom története" című darabjában. 2011-ben létrejött a Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány a bátai Szent Vér templom felújítása, illetve búcsújáró helyként történő országos ismertté tételének elérése, valamint a Szent Vér kultusz emlékének felelevenítése, az európai kegyhelyekkel történő kapcsolatfelvétel, szellemi és lelki összetartozás erősítése céljából.

Huszákné Czencz Marietta tojásfestő létrehozta a Czencz János Festőművész Alapítvány a Képzőművészet és Népművészet Ápolására alapítványt édesapja emlékére, aki közel 30 évet élt Bátán, ahol méltó módon örökítette meg a táj szépségeit, az emberek mindennapi életét és a népviseletet.

A megőrzés tervezett lépései

Báta Község Önkormányzata egyik fontos célkitűzése a falusi turizmus fejlesztése. A falu természeti értékei mellett a legnagyobb vonzerőt a máig élő szellemi kulturális örökség jelenti. Báta Község Önkormányzatának Képviselő-testülete a 67/2014. (IV. 1.) számú határozatában döntött a települési értéktár létrehozásáról valamint egyidejűleg létrehozta a települési értéktár bizottságot a helyi értékek tudatosítása, számbavétele és védelmének biztosítása érdekében. Az önkormányzat a közművelődési intézményén belül közösségi színtér kialakításával lehetőséget teremt a helyi értékek megismerésére, kutathatóságára. Rendszeres közösségi programok szervezésével elősegíti a hagyományos tevékenységek gyakorlását. Fokozott figyelmet fordít arra, hogy szóbeli hagyományok és kifejezési formák, az előadóművészetek, a társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események, és a hagyományos kézművesség a falu egész közösségét érintő eseményeken méltó módon megjelenhessenek.

Báta Község Önkormányzata elkötelezett a Szent Vér kultusz ápolásában is. Ennek érdekében csatlakozott a Magyar Zarándokút Önkormányzati Társuláshoz, melynek alternatív útvonala érinti Bátát.

A Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány céljai közé tartozik: a bátai katolikus templomok, kápolnák, keresztek és egyéb épített emlékek megóvása, illetve helyreállítása. A bátai Szent Vér templom felújítása, illetve búcsújáró helyként történő országos ismertté tételének elérése és támogatása. Báta községben a keresztény szellemiségű oktatás, nevelés támogatása. A bátai Szent Vér templomhoz, illetve hagyományához kapcsolódó zarándok és kulturális turizmussal kapcsolatos szálláshely-rendszer kiépítése. A gyermekek, az ifjúság, a családok építő jellegű, kreatív szabadidő eltöltésének támogatása, ennek érdekében rendezvények, táborok, kirándulások szervezése illetve támogatása.

A Sárközi Fazekas Hagyományok Ápolása és Meghonosítása Bátán Alapítvány a szívügyének tekinti a Magyarok Nagyasszonya kápolna karbantartását, a katolikus hagyományokhoz kapcsolódó közös imádságok, programok szervezését, a régi fotók és népi imádságok gyűjtését és bemutatását.

Báta Község Önkormányzata a néprajzi értékek összegyűjtését, megőrzését, bemutatását a Bátai Tájház fenntartásával biztosítja. A tájház állandó kiállításon mutatja be a Duna szabályozását követő időszakban kialakult paraszti portát, életmódot, népviseletet, népművészetet. A tájház leggazdagabb anyaga a textilgyűjtemény: a bátai református és katolikus lakosság viseletének teljes skáláját láthatjuk, úgy a nőit, mint a férfit. A viseleti darabok mellett igen értékesek a lakástextíliák: szőttesek (a karácsonyi, a paszitás, a mindennapi abroszok, a törölközők, a kendőruhák), a hímzések, a csipkék (a *pöndőkötés*, mely sajátosan bátai gyakorlat volt). Gazdag az egyházi élettel, népi vallásos gyakorlattal kapcsolatos emlékanyag is: szentképek, olvasók, szenteltvíz tartó, imakönyvek, biblia. Valamint ami igen ritka egy tájház gyűjteményében a kéziratos források: népiskolai füzetek, tankönyvek, bizonyítványok, végrendeletek, hagyatéki leltárak. Itt is van egy dokumentum, amit külön ki kell emelnünk: ez a községi currenskönyv (a vármegye által küldött körlevelek gyűjteménye), melynek tartalma az akkori[20]Báta mindennapjainak legszemléletesebb forrása.[21] A Bátai Tájház fő célkitűzései közé tartozik a tárgyi anyag összegyűjtése, megőrzése és bemutatása mellett a szóbeli hagyományok és kifejezési formák, társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események, hagyományos kézművesség, mint tevékenység gyakorlatban való átörökítésének elősegítése valamint írott és digitális formában való rögzítése. Az értékek feltárása,

[20] 1785 – 1790 között íródott
[21] BALÁZS-KOVÁCS 2003, 3.

átörökítése már bevált módszerek mentén működik, a dokumentálás és feldolgozás azok a területek, melyeket a jövőben fejleszteni kíván. A Bátán végzett néprajzi kutatások eredményeinek minél szélesebb körben való megismertetése, és a még feltáratlan területeken a kutatás folytatása, segíti az örökség fennmaradását és biztosítja, hogy az a jövőben se kerüljön veszélybe. A Hunyadi János Általános Iskola igénye szerint honismereti, társadalomismereti, rajz tananyaghoz kapcsolódóan rendszeresen sor kerül rendhagyó tanórákra és majd egy évtized óta egyik helyszíne az általános iskola Honismereti napok programjának is a tájház. Az iskola elkötelezett a helyi identitás kialakításának helyi tanterv keretében történő megvalósításában. A hon- és népismeret oktatását továbbra is a tájházzal partnerségben, rendhagyó tanórák, honismereti napok, népi gyerekjátékok tanítása, néptánc és zeneoktatás keretében kívánja a jövőben is megvalósítani. A környező településről és az ország távolabbi részéről is érkeznek általános-, közép- és főiskolások tanulmányi kirándulásra. 2009-ben az Oktatási és Kulturális Minisztérium Nagy Kul-Túra programjának keretében „Ismerkedés a vidék szellemi és tárgyi örökségével” címmel kidolgozásra került a tájház közgyűjteményi programcsomagja elsősorban általános iskolások számára.

A tájház folyamatosan helyszínt biztosít a hagyományőrző rendezvények számára. A Hímestojás Fesztivál alatt szakmai előadások, hagyományőrző színpadi műsor, vetélkedők valamint kézműves foglalkozások biztosítják az örökség elem továbbélését. Jó alkalmat nyújt a helyi néptánc, népdal, népzene valamint a népviselet, kézműves hagyományok bemutatására. A rendezvény fő célja azonban a tojásírás hagyományának az ápolása. A helyi tojásírók: Lukács Józsefné és Dr. Lehel Péterné, a Népművészet Ifjú Mestere nem csak ezen a rendezvényen, hanem kézműves foglalkozásokon is folyamatosan továbbadják a tudásukat az érdeklődőknek.

A kézműves hagyományok ápolását, és tovább örökítését tűzte ki célul a Bátai Kézműves Egyesület is. A szakkör, majd egyesület működésének ideje alatt a tagok megismerték és gyakorolták a szövést és a hozzá kapcsolódó tevékenységeket, a hagyományos hímzési technikákat és a tojásírást. Az egyesület a falu rendezvényei - Hímestojás Fesztivál, a Keszeg Fesztivál, a Sárközi Lakodalom, a Falunap illetve a Tájház saját programjai - lebonyolításában is részt vesz, főleg a hagyományőrző tevékenységek bemutatásával, kézműves foglalkozások tartásával. Az egyesület diákok részére kézműves táborok, a tagjai számára, pedig a néphagyomány és a hagyományőrzés témakörében ismertterjesztő, tudományos előadások, tanulmányutak, szervezését tűzte ki célul. Továbbiakban is folytatni kívánja a hagyományos kézműves tevékenységeket ismerők és művelők felkutatását, a közös munkába való bevonásukat, és a tevékenységek megtanulását és dokumentálását. Az országos rendezvénysorozatokhoz – Kulturális Örökség Napjai, Múzeumok

Éjszakája - minden évben csatlakoznak a helyi civil szervezetek, alapítványok hagyományőrző programokkal. E programokon elhangzanak a helyi legendák, mondák, a Katica szép leány balladája. E tevékenységet a továbbiakban is folytatni kívánják, mivel fontosnak tartják, hogy a helyi hagyományokat az országos programok kapcsán szélesebb közönség is megismerhesse.

A megőrzéshez szükséges költségeket intézményei tekintetében Báta Községi Önkormányzat a költségvetéséből és pályázati támogatásból, az egyesületek, alapítványok szponzori támogatásokból, pályázati támogatásokból biztosítják.

A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők, a közösségi védőintézkedések korlátai

A veszélyeztető tényezők között első helyen az anyagi feltételek szűkössége áll. Báta község a hátrányos helyzetű települések közé tartozik. Fogyatkozó, elöregedő lakosság, nagyarányú munkanélküliség nehezíti, veszélyezteti az elem fennmaradását. Az anyagiak hiányával szoros összefüggésben áll az örökség elem hagyományostól eltérő megváltoztatásának veszélye. A turisták igényeinek kiszolgálása az eladhatóság érdekében, a tömeges előállítás, minőségi romlást eredményezhet a hagyományos kézműves tevékenységben.

A jelölő fél, esetenként az érintett önkormányzatok, valamint a közösségek, csoportok és egyének elkötelezettségének mértéke és megnyilvánulási formái

Báta Község Önkormányzatának képviselőtestület 166/2011.(V. 25.) számú határozatában felhatalmazta Huszárné Lukács Rozália polgármestert Báta község szellemi kulturális örökségének a magyarországi nemzeti jegyékbe való felterjesztésének előkészítésére. A testület döntése értelmében a jelölést Báta Község Önkormányzata nyújtja be. A jelölési anyagok összegyűjtését és a jelölési adatlap elkészítését a Bátai Tájház szakalkalmazottja, Balogh Imréné végezte. A részvételi szándékról és a jelölés támogatásáról szóló írásos nyilatkozatokat az érintettek megtették. A jelölést támogató egyének és közösségek beérkezett anyagának megvitatására a Tájházzal partnerségben a Bátai Kézműves Egyesület a kezdeményezés támogatása melletti elkötelezettségének jegyében – pályázati forrásának keretéből – 2011. szeptember 22-én szakmai estet szervezett „A szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzéke” címmel, melyen a meghívott előadó Dr. Balázs Kovács Sándor néprajzkutató, az SZKÖ megyei referense volt. Az előadáson szép számú résztvevő hallgatta meg a nemzeti jegyzék bemutatását és tette fel gyakorlati kérdéseit

a jelöléssel, a jelölő nyomtatvány elkészítésével kapcsolatban. A szakmai esten elhangzottakról tájékoztatás jelent meg az Önkormányzati Hírlevélben.
Báta Község Önkormányzatának felhívására részvételi szándékáról nyilatkozott a tagjai nevében: a Bátai Tájházért és Népi Kultúráért Közalapítvány, a Bátai Hunyadi János Általános Iskola, a Bátai Kézműves Egyesület, a Sárközi Fazekas Hagyományok Ápolása és Meghonosítása Bátán Alapítvány, Czencz János Festőművész Alapítvány a Képzőművészet és Népművészet Ápolására, a Bátai Nyugdíjas Egyesület, a Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány, a Római Katolikus Egyházközség, a Bátai „Sárköz" Néptánc Egyesült. Egyéni alkotók: Dr.Lehel Péterné és Lukács Józsefné tojásfestők és Gelencsér Sándor is írásos nyilatkozatot tettek. Az érintettek az általuk beküldött dokumentumok tanúsága szerint rendelkeznek az elem megőrzése iránti elszántsággal és elkötelezettséggel. A civil szervezetek, alapítványok, közösségek, egyének a hagyományőrző tevékenységüket hosszú évek óta önként vállalva, örömmel gyakorolják. Az önkormányzat támogatja és igyekszik kedvező feltételeket teremteni az örökség-elem megőrzéshez.
Báta Község Önkormányzata a beérkezett dokumentumok feldolgozása kapcsán felmerült kérdések megvitatására 2012. április 26. napjára a szellemi kulturális örökséggel kapcsolatos nyilvános tájékoztatóra és együttgondolkodásra invitáló meghívót küldött az érintetteknek. A felszólalók egyetértésükről és támogatásukról biztosították a kezdeményezőket.

A jelöléssel kapcsolatos adatok
A közösség részvétele a jelölésben és hozzájárulása a felterjesztéshez
Báta Község Önkormányzata 2011. májusi hírlevelében – mely a település minden háztartásába ingyenesen eljutott - közzétette az Oktatási és Kulturális Miniszter felhívását a magyar szellemi kulturális örökség megőrzésére és egyben felkérte a lakosságot, hogy a felvételt előkészítő munkálatok megkezdéséhez 2011. július 15-ig tegyenek javaslatot a jegyzékre jelölendő helyi értékekre.
Az Önkormányzati Hírlevélben közzétett felhívásra számos érdeklődés és javaslat érkezett és sokan biztosították támogatásukról a kezdeményezést.
A jelölés előkészítésében az érintett közösségek és egyének folyamatosan együttműködtek. A dokumentációhoz szükséges anyagot saját örökség-eleméről mindenki maga készítette. A készülő dokumentumot több alkalommal közösen áttekintették az érintettek, egyes pontok közösen – team munka keretében – kerültek kidolgozásra Dr. Balázs Kovács Sándor néprajzkutató a szellemi kulturális örökség Tolna megyei referensének szakmai iránymutatása alapján.

5. b Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezés

Báta Község polgármestere 2011. augusztus 4-én körlevélben tájékoztatta az érintett közösségeket és egyéneket a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére való jelölés és felvétel kritériumairól. Megkereste az érintett közösségeket, egyéneket, nyilatkozzanak arról, hogy részt kívánnak-e venni a munkában, bele egyeznek-e a jelölésbe. Felkérte az egyéneket és a közösségeket a gyűjtőmunkában való részvételre. Felkérte őket, hogy küldjenek rövid ismertetőt a saját tevékenységükön belül a jelölésre javasolt elem régmúlt, a közelmúlt és a jelen helyzetéről valamint a megőrzéshez, továbbéléshez, továbbadáshoz szükséges tennivalókról, tervekről.
Az érintett civil szervezetek, közösségek, egyének saját, szabad elhatározásukból, örömmel vettek részt a jelölés elkészítésének folyamatában. Az elkötelezettségükről szóló írásos nyilatkozatukat mellékletben csatoljuk.

Báta Község Önkormányzata, mint jelölő biztosítja minden érdeklődő számára a szellemi kulturális örökséghez való hozzáférést, tiszteletben tartva az örökség sajátos aspektusaihoz való hozzáférés szokásos gyakorlatát.

Irodalomjegyzék

ANDRÁSFALVY Bertalan
1990 Magyar népismeret. Néprajz történészeknek. Budapest.
2007 A Duna mente népének ártéri gazdálkodása. Budapest, Ekvilibrum.
ANDRÁSFALVY Bertalan, VADÓC Kálmán *(szerk.)*
1967 *A Sárköz népművészete*. Tolna Megyei Tanács, Szekszárdi Balogh Ádám Múzeum. Szekszárd. 3−9.
BALÁZS-KOVÁCS Sándor
2003 A Bátai Tájház. *Bátai Hírlap* 3. évf. 9. szám.
BALÁZS-KOVÁCS Sándor–DELI Erzsébet
1999 Kézművesek, népi iparművészek Tolna megyében. Szekszárd, Wosinsky Mór Megyei Múzeum.
BÁLINT Sándor
1989 Karácsony, húsvét, pünkösd. Apostoli Szentszék Könyvkiadó.
Báta évszázadai
1993 Emlékkönyv a Bátai apátság alapításának 900 éves évfordulójára. KÁPOLNÁS Mária (szerk.) Báta, Báta Községi Önkormányzat.

CSERNA Anna–KACZIÁN János (közreadja)
1986 Egyed Antal összeírás és korrajz Tolna vármegyéről. TML, Szekszárd. 46-49.
K. CSILLÉRY Klára
1991 A „kötés”(tűzött csipke) Magyarországon. *Ethnographia* 102. évf.: 78-88.
FÉL Edit
1976 Magyar népi vászonhímzések. Budapest, Kossuth Nyomda.
FLÓRIÁN Mária
1997 *Öltözködés.* In: FÜZES Endre–KISBÁN Eszter (szerk.) Magyar néprajz nyolc kötetben. IV. Életmód. Budapest, Akadémiai Kiadó. 585−767.
Http://mek.niif.hu/02100/02152/html/04/index.html [letöltés: 2012. 04. 04.]
FORINTOS Veronika–WILHELM Zoltán
1998 Történeti és természetföldrajzi adatok Báta fejlődésének elemzéséhez. *Földrajzi Értesítő* XLVII. Évf. 1998.2. füzet.
GYÖRGYI Erzsébet
1974 A tojáshímzés diszitménykincse. *Néprajzi Értesítő* 56. évf.: 5-85.
MALECZKI József
1999 Egy-két lépés a sárközi hímes tojás eredetének nyomában. Tűzcsiholó.
Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére. Táton Kiadó. 491-523.
NÉMETH Pálné
1988 Bátai pöndőkötés. Mintagyűjtemény Tolna megyei népi hímzéseiből. Szekszárd.
RÓNAI Béla
1965 *Katica szép leány. A gonosz anyós, illetve a vízbeölt menyecske balladatípus egy változata*. In: Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Sectio Ethnographica et Linguistica = *Néprajz és Nyelvtudomány* 1965. 9. évf.57-59.
SÜMEGI József
2003 *A népi vallásosság gyökerei és sajátos megnyilvánulási formái a Bátai katolikusoknál*. In: A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXV. Szekszárd: 169-196.
SÜMEGI József –V. KÁPOLNÁS Mária
2005 A középkori bátai apátság és a Szent Vér templom története. Múltunk cserepei – Bátai helytörténeti füzetek 1. Bátáért Egyesület. Báta.
ZENTAI János

1978 Baranya megye magyar néprajzi csoportjai. *Ethnographia* (LXXXIX): 519-557.

Központi Statisztikai Hivatal
2013 *2011. évi népszámlálás*. Pécs.
Http://www.bata.hu
Http:/www.szentver-bata.hu/kegytemplom_elemei/apatsag_tortenete/apatsag_tortenete.html
Http://www.tajhaz-bata.hu
Http://www.batai.fazekashaz.hu
Http://www.sarkoz.extra.hu
Http://terrasoft.hu/czenczj

7. Kapcsolattartáshoz szükséges adatok

7.a. A jelölést benyújtó fél

Báta Községi Önkormányzat - képviseli: Huszárné Lukács Rozália Anna polgármester
7149 Báta, Fő utca 147.
Tel./fax.: 0674490558, 0674590018
Mobil: 06 30 9026867
E-mail: polgarmester@bata.hu

7.b. Kapcsolattartó személy

Balogh Imréné
Bátai Tájház
7149 Báta, Fő utca 86.
Tel./fax.: 06 74 490558
Mobil: 06 20 576 4130
E-mail: janosi@tajhaz-bata.hu

7.c. Érintett közösség szervezete (i) vagy képviselője/képviselői

Szervezet neve, képviselője	Cím	Telefon	e-mail
Báta Község Önkormányzata	7149 Báta, Fő utca 147.	06 74 490558	polgarmester@bata.hu

Huszárné Lukács Rozália Anna			
Bátai Tájház Balogh Imréné	7149 Báta, Fő utca 86	06 20 5764130	janosi@ tajhaz-bata.hu
Bátai Tájházért és Népi Kultúráért Közalapítvány Dr. Lehel Péterné	7149 Báta, Fő utca 147.	06 74 490558 06 30 2724649	lehelpiri@ freemail.hu
Bátai Római Katolikus Egyházközség Herendi János apát	7149 Báta, Hunyadi János u. 15.	06 74 492 903	
Bátai Hunyadi János Általános Iskola Benedekné Stürmer Anna igazgató	7149 Báta, Fő utca 174.	06 74 490581	amkbata@gmail.com
Bátai Kézműves Egyesület Takaróné Antal Tímea Erzsébet	7149 Báta, Fő utca 86.	06 30 5753530	kezmuvesegyesulet@bata.hu
Bátai Nyugdíjas Egyesület Tóth Zoltánné	7149 Báta, Zrínyi u. 2.	0674490579	
Bátai Sárköz Néptánc Együttes Pék László	7149 Báta, Zrínyi u.4.	309054733	
Czencz János Festőművész Alapítvány a Képzőművészet és Népművészet Ápolására Huszákné Czencz Marietta	7149 Báta, Fő utca 17.	06 74 490704 06 20 5286289	

Gelencsér Sándor	7149. Báta Kálvária 1.	06 309695291	
Dr. Lehel Péterné tojásíró	7149. Báta, Hunyadi J.u.5.	06 30 2724649	lehelpiri@ freemail.hu
Lukács Józsefné tojásíró	7149 Báta, Fő utca 320.	06 74 490773	
Sárközi Fazekas Hagyományok Ápolása Bátán Alapítvány Móhr János Zoltánné	7149. Báta, Fő utca 9.	06 70 3494887	bfazekas@tolna.net
Szent Vér Bátai Templomokért Alapítvány Huszárné Lukács Rozália Anna	7149 Báta, Fő utca 335.	06 30 3967156	

7.d. Felelős helyi szervezet(ek)

Felelős helyi szervezetek neve, képviselője	Cím	Telefon	E-mail
Báta Községi Önkormányzat Huszárné Lukács Rozália Anna	7149 Báta, Fő utca 147.	06 74490558 06 30 9026867	polgarmester@bata.hu

8. Aláírás a jelölést lebonyolító nevében

Huszárné Lukács Rozália Anna
Polgármester